

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 6
2022

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 6

Рівне, 2022

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 6. Рівне : РДГУ, 2022. 136 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 11 від 24 листопада 2022 р.)*

Висновки. Проаналізувавши теоретичні аспекти даної проблеми, ми дійшли висновку, що емоційна сфера підлітків за звичних умов є вразливою та сенситивною, а в умовах війни ці характеристики значно загострюються в зв'язку із небезпекою і страхом за власне життя. Переважаючими емоціями в психіці підлітків є тривога і страх, які викликають різні механізми психологічного захисту. Одні з них збільшують агресивність і прояви гніву (на оточуючих, на себе), інші ж навпаки – замовчують і приховують внутрішній непокої, негатив або ж ізолюються від інших. Військова агресія спричиняє ПТСР, який впливає на подальше життя людей та їхню взаємодію.

Список використаних джерел

1. Бандура Г. «Теоретичні аспекти вивчення емоційних проявів у підлітків. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2013. Вип. 4. С. 226-231.
2. Рябовол Т.А., Комарицька К.Д. «Дослідження особливостей актуальних страхів сучасних підлітків». *Вісник про актуальні проблеми психології*. 2016. С. 141-152.
3. Соловійов Р. «Війна як фактор формування невротичних станів у підлітків». *Збірник студентських наукових публікацій*. 2022. Вип. 4. С. 71-79.
4. Яцина О. Ф. «Вплив війни на психічне здоров'я: ознаки травматизації психіки дітей та підлітків». *Перспективи та інновації науки* (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». № 7 (25). Київ : Громадська наукова організація «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління», 2022. С. 554-567.

УДК 159.947.5

ЗМІНА ЦІННІСНОЇ СФЕРИ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Хомич-Грабовська Світлана, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 012 «Дошкільна освіта», 4 курс, РДГУ

Безлюдна В.І., кандидат педагогічних наук, професор

Ціннісні орієнтації з давніх часів є предметом аналізу у сфері багатьох наук. На сьогоднішній день актуальність цієї теми продовжує набирати оберти. Це пов'язано з тим, що ціннісні орієнтації є основою стилю життя особистості, її поведінки в суспільстві, визначення життєвих орієнтирів в цілому (Коберник Л. О. [3]).

Незважаючи на те, що ціннісно-сміслова сфера є досить стабільним утворенням, вона видозмінюється під впливом кризових чинників як зовнішньої, так і внутрішньої природи (Бреусенко О. А. [2]). У кризовій ситуації відбувається трансформація смислової структури особистості : людина намагається знайти сенс свого життя у цих обставинах, інтерпретувати новий досвід, виокремити підстави для продовження свого буття. Така перебудова внутрішнього світу, безумовно, приводить до певних втрат, проте і відкриває для людини нові горизонти особистісного зростання через рефлексивну перебудову власної системи ціннісних орієнтирів і ціннісно-сміслової сфери в цілому (Боришевський М. Й., Шевченко О. В., Володарська Н. Д. [1]).

З метою дослідження впливу війни на формування ціннісних орієнтацій молоді, нами було проведено експериментальне дослідження. У нашому дослідженні приймала участь молодь, віком від 18 до 25 років. Виходячи із мети на мету дослідження нами були обрані такі методи психологічного емпіричного аналізу: методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича; авторський опитувальник «Що змінила війна у твоїх ціннісних орієнтаціях?». У роботі також використовувався прийом фотографічних спостережень за мовленнєвими судженнями молоді.

Опрацьовуючи результати опитування за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, нами було діагностовано, що серед термінальних цінностей, які декларувалися респондентами як притаманні їм до війни, найбільш значимими виявилися три орієнтири:

«здоров'я», «матеріально забезпечене життя» та «любов». Найменш важливими - «щастя інших», «краса природи і мистецтва», «розваги» та «творчість». Співставляючи ранги показників термінальних цінностей довоєнного і сучасного періодів, ми простежили наявність певних відмінностей. Серед 18 найважливіших цінностей у воєнний час, студентами було обрано як найбільш значимі такі цінності: «здоров'я», «свобода», «любов», «наявність хороших і вірних друзів».

Варто зазначити, що термінальні цінності, які у довоєнний період визнавалися як найменш важливі не зазнали кардинальних змін. Серед них залишилися - «розваги», «творчість», «краса природи та мистецтв». Все ж цінність «щастя інших» з 18 рангового місця піднялося на 6 позицію (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Зміна рангів термінальних цінностей у довоєнний і воєнний період

№	Термінальні цінності	Середній бал до війни	Ранг	Середній бал під час війни	Ранг
1.	Активна діяльна життя	8,9	9	8,8	7
2.	Життєва мудрість	8,8	8	9,9	8
3.	Здоров'я	5	1	1,6	1
4.	Цікава робота	7,9	7	10,5	12
5.	Краса природи і мистецтво	13,8	17	16,1	16
6.	Любов	6,2	3	5,3	3
7.	Матеріально забезпечене життя	5,8	2	10,5	11
8.	Наявність хороших і вірних друзів	6,9	5	5,6	4
9.	Суспільне покликання	12,1	14	10,7	13
10.	Пізнання	7,8	6	10,9	14
11.	Продуктивна життя	10,5	13	10,2	10
12.	Розвиток	9,1	10	11,8	15
13.	Розваги	13,5	16	16,6	18
14.	Свобода	10,3	11	2,2	2
15.	Щасливе сімейне життя	6,5	4	5,9	5
16.	Щастя інших	14,4	18	8,3	6
17.	Творчість	13,2	15	16,1	17
18.	Впевненість у собі	10,3	12	10	9

Серед інструментальних цінностей у довоєнний період домінуючими інструментальними цінностями у опитаних були наступні: «чесність», «вихованість», «життєрадісність». Серед найменш актуальних інструментальних цінностей до війни були такі: «тверда воля», «непримиренність до недоліків у собі та інших», «терпимість» та «чуйність».

Під час війни ситуація з інструментальними цінностями докорінно змінилася. Для молодих людей стали важливими такі цінності, як: «незалежність», «відповідальність», «чесність» та «раціоналізм». А серед найменш важливих з'явилися «високі запити», «життєрадісність», «самоконтроль», «непримиренність до недоліків у собі та інших» (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Зміна рангів інструментальних цінностей у довоєнний і воєнний період

№	Термінальні цінності	Середній бал до війни	Ранг	Середній бал під час війни	Ранг
1.	Акуратність, вміння тримати в порядку речі, порядок у справах	8,2	7	9,3	9
2.	Вихованість	6,3	2	7,8	7
3.	Високі запити	11,3	13	15,7	18
4.	Життєрадісність	5,9	3	15,6	17
5.	Старанність	9,4	8	10,7	13
6.	Незалежність	9,6	9	4,1	1
7.	Непримиренність до недоліків у собі та інших	12,8	17	12,8	15
8.	Освіченість	8,1	6	7,7	6
9.	Відповідальність	7,6	5	4,3	2
10.	Раціоналізм	7,2	4	5,8	4
11.	Самоконтроль	11,2	12	13,5	16
12.	Сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів	11,3	14	9,8	11
13.	Тверда воля	13,1	18	10	12
14.	Терпимість	12,1	16	9,1	8
15.	Широта поглядів	10,3	11	9,7	10
16.	Чесність	4,8	1	5,5	3
17.	Ефективність у справах	9,9	10	12,2	14
18.	Чуйність	12	15	7,5	5

Порівнюючи результати інструментальних цінностей довоєнного та воєнного часу, можна зробити висновок, що ціннісні орієнтації молоді змінилися під впливом зовнішніх обставин. Домінуючою цінністю у молоді на сьогодні є «незалежність», яка з 9 рангу перемістилась на 1 позицію, що підтверджує те, що наш народ взагалі, і молодь зокрема, після початку повномасштабного вторгнення усвідомили всю важливість цієї цінності та кожен день бореться за неї. Також на першому плані залишилися цінності, які максимально виражені у молоді на цьому етапі: «відповідальність», «чесність», «раціоналізм». Порівняно з довоєнним рангуванням цінностей зміни незначні, але присутні: «раціоналізм» залишився на 4 позиції, проте середнє число показує нам, що пріоритетність у виборі цієї цінності надавало більша кількість респондентів; «чесність» з 1 місця понизилась до 3, поступившись «незалежності» та «відповідальності», остання з яких була на 5 позиції до війни, а з її початком підвищилась до 2. Найменш важливими цінностями виявилися такі орієнтири як «високі запити», «життєрадісність», «самоконтроль».

За результатами діагностичних обстежень і опитувань можна зробити наступні висновки:

- війна спричинила суттєві зміни у ціннісній сфері молоді. Молоді люди почала більше цінувати час, проведений з близькими людьми та перейматися за них;
- переважна більшість молодих людей переусвідомила свої цінності та рангувала їх в послідовності, яка чітко вказує на особистісне зростання, що також пояснюється пристосуванням до сьогоднішніх реалій;
- дівчата і хлопці стали більш мобілізованими, відповідальними та готовими прийти на допомогу;

- молодь більш уважно почала ставитися до звичайних, буденних речей;
- зріс рівень національної свідомості;
- збільшився рівень емпатії;
- віруюча молодь почала більше часу приділяти релігії.
- мовленнєві судження молоді дуже перекликаються, кожен з опитаних визнає вплив війни на ціннісну сферу їх особистості.

Висновки. Отже, ціннісні орієнтації молоді змінилися під впливом соціальних викликів, спричинених війною. Простежується швидке змужніння молоді під впливом кризової ситуації. Дослідження засвідчило, що в умовах війни простежується зменшення пріоритетності матеріальних цінностей, натомість зростає значущість таких цінностей як «відповідальність», «мобілізованість», «емпатійність».

Список використаних джерел

1. Боришевський М.Й., Шевченко О.В., Володарська Н.Д. та ін. Психологічні закономірності розвитку духовності особистості: монографія / За загальною редакцією М. Й. Боришевського. К.: Педагогічна думка, 2011. 200
2. Бреусенко О.А. Динаміка ціннісно-сислової сфери особистості в умовах екзистенціальної кризи 2000 р. : Автореф. дис... канд. психол. наук, спец. 19.00.01. – К., 2000. – 20 с
3. Коберник Л. О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості // Наука і освіта // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. Одеса. 2008. № 4-5. С. 28-33.
4. Юхименко Н.Ф. Гуманістичні параметри самореалізації особистості: потреби, інтереси, цінності. Н.Ф. Юхименко. Київ, 2003 Ярошенко А.О. Ціннісний дискурс освіти: [монографія]. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. 156 с.

УДК 159.923.2

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ПРОЯВУ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Шорох Катерина, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», 4 курс,

УДУ імені Михайла Драгоманова;

Федоренко Любов, кандидат психологічних наук, викладач

Постановка проблеми. На сьогоднішній день вивчення проблеми агресивної поведінки стало чи не найпопулярнішим напрямом дослідницької діяльності психологів. Агресію, в яких би різноманітних формах вона не проявлялась, можна побачити всюди: у ЗМІ, серед друзів, у сім'ї, у громадських місцях. І дуже часто вона стає головним джерелом труднощів у взаєминах між людьми, приносить розлади у міжособистісні стосунки, веде до тяжких наслідків.

З особливою актуальністю постала ця проблема перед Україною з початком повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року, відколи значно підвищився рівень негативних наративів. Навіть ті люди, яких можна було назвати неконфліктними та дружлюбними, стали більш агресивними як через ріст негативних нових зі ЗМІ, так і гнітючої обстановки навколо. Подібні зміни торкнулися великої кількості людей і вони продовжують поширюватися серед населення, адже агресія певною мірою увірвалася у життя кожного українця.

У психолого-педагогічних дослідженнях визначено сутність та зміст агресивності (Е. Фромм, С. Фешбах, Д. Зіллман, О. Мартинова, Т. Румянцева), причини і механізми агресії (З. Фройд, К. Лоренц, Дж. Доллард, Л. Берковиц, А. Бандура, Н. Гапон, Н. Веремійчик), методи дослідження агресії (О. Белова, О. Дронова, Є. Тополов), особливості прояву